

Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimet kansalaisosallistumisen kanavina

Avoin demokratia –verkoston aamukahvit 18.1. 2024
Akseli Tiensuu & Anni Jäntti, Tampereen yliopisto

Kuntien demokratiarooli muutoksessa -hanke

- **Miten kuntien demokratiarooli muuttuu hyvinvointialueiden rakentumisen myötä?**
- Tutkimusikkunana vanhusneuvostot: Miten aikaisemmin paljon sote-asioita käsitelleiden neuvostojen rooli muuttuu uudistuksen myötä ja miten tämä heijastelee laajemmin kuntien demokratiaroolin muutosta?
- Kohdealueina Pirkkala, Tampere, Virrat ja Pirkanmaan hyvinvointialue
- Hankkeen raportointi: [Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielimet kansalaisosallistumisen kanavana](#) (syksy 2023), loppuraportti (kesä 2024), artikkelit
- Rahoittaja: Kunnallisalan kehittämissäätiö, hankkeen kesto 1/2023-12/2024
- Tutkimusryhmä: Anni Jäntti, Johanna Sinkkonen, Akseli Tiensuu

Hyvinvointialueiden ja kuntien välinen suhde, johtaminen ja ohjaus (HALKO)

- **Minkälainen julkisen hallinnon, johtamisen ja ohjauksen kokonaisuus hyvinvointialueuudistuksessa syntyy?**
- Kohdealueet: Etelä-Karjala, Lappi, Länsi-Uusimaa, Pirkanmaa
- Rahoittaja: VN TEAS, hankkeen kesto 3/2023-9/2025
- Vastuullisina johtajina yliopistonlehtori HTT Anni Jäntti ja professori Arto Haveri, päätutkijana tutkijatohtori HTT Henna Paananen
- Tutkimusryhmässä mukana 12 tutkijaa Tampereen yliopiston Johtamisen ja talouden tiedekunnasta

Osahanke 2C

Anni Jäntti

Kansalaisosallistumisen kokonaisuus

Minkälaisen demokratiaroolin hyvinvointialueet ottavat?

Minkälaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ne tarjoavat?

Miten kansalaisosallistuminen kytkeytyy hyvinvointialueiden johtamiseen ja päätöksentekoon?

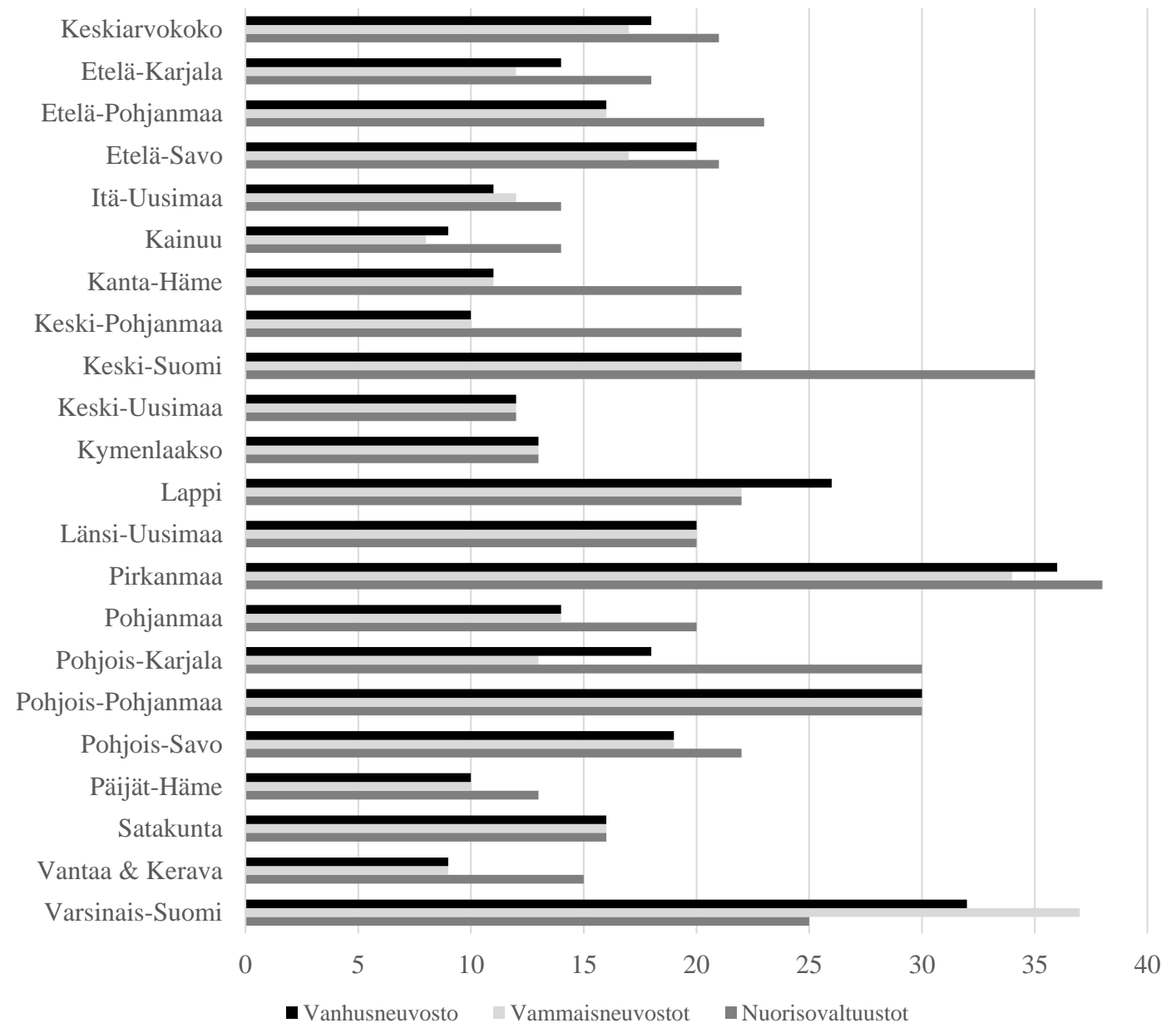
Minkälaiseksi muodostuu kuntien rooli toimia demokratiakanavana, edunvalvojana ja paikallisasiantuntemuksen välittäjänä kunta-laisten ja hyvinvointialueen välillä?

Vaikuttamistoimielinten koot

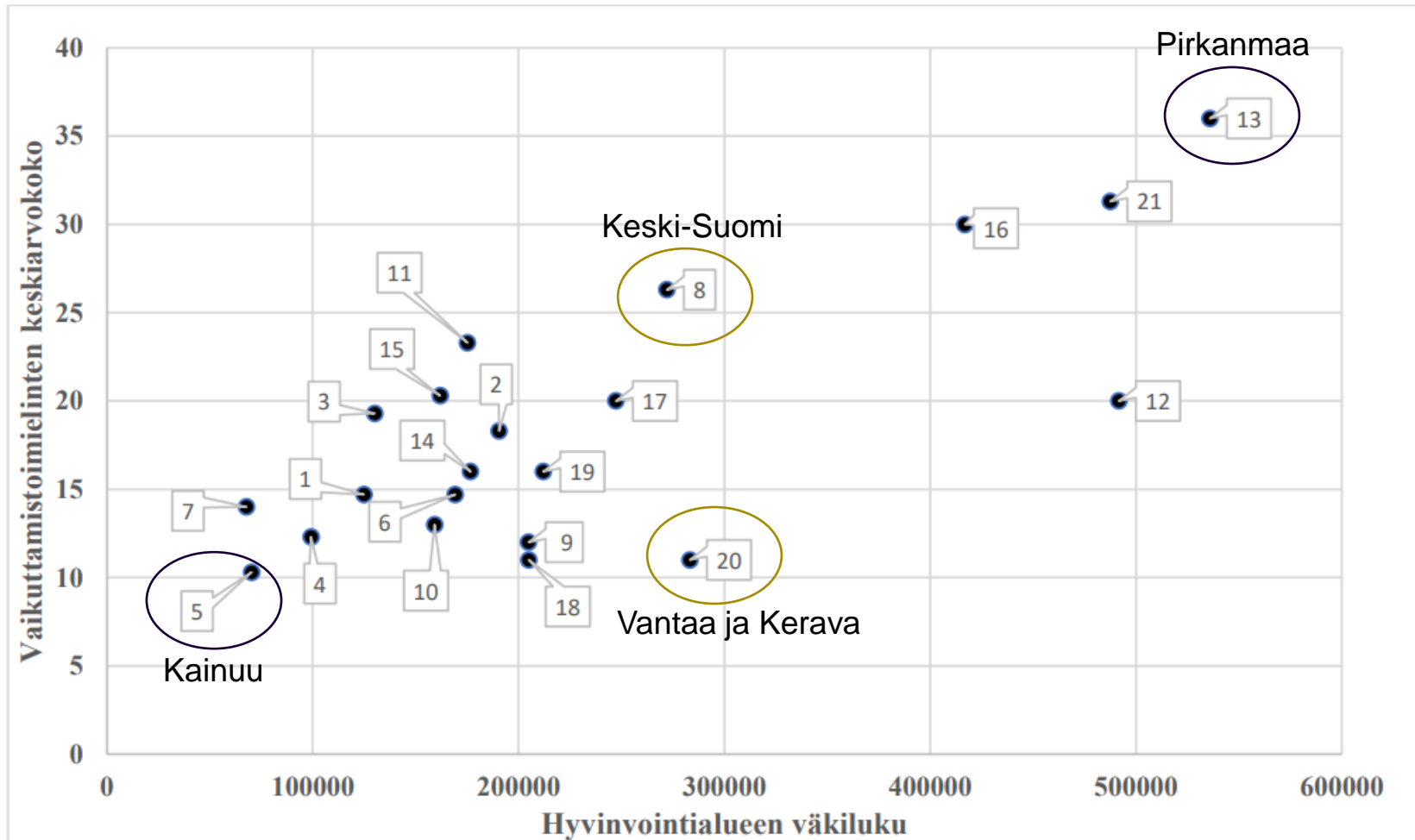
- Vain viidellä alueella vaikuttamistoimielimet ovat samankokoiset
- Alueiden välillä suurta vaihtelua
- Nuorisovaltuustot isoimpia, vammaisneuvostot pienimpiä

	Nuoriso- valtuustot	Vammais- neuvostot	Vanhus- neuvostot
Keskiarvo- koko	21	17	18
Isoin koko	38	34	36
Pienin koko	12	8	9

Jäsenmäärä kokoluokittain	Nuoriso- valtuustojen lkm	Vammais- neuvostojen lkm	Vanhus- neuvostojen lkm
1-10	0	4	4
11-20	10	12	12
21-30	9	3	3
31-40	2	2	2



Hyvinvointialueen koko vaikuttaa vaikuttamistoimielinten kokoon



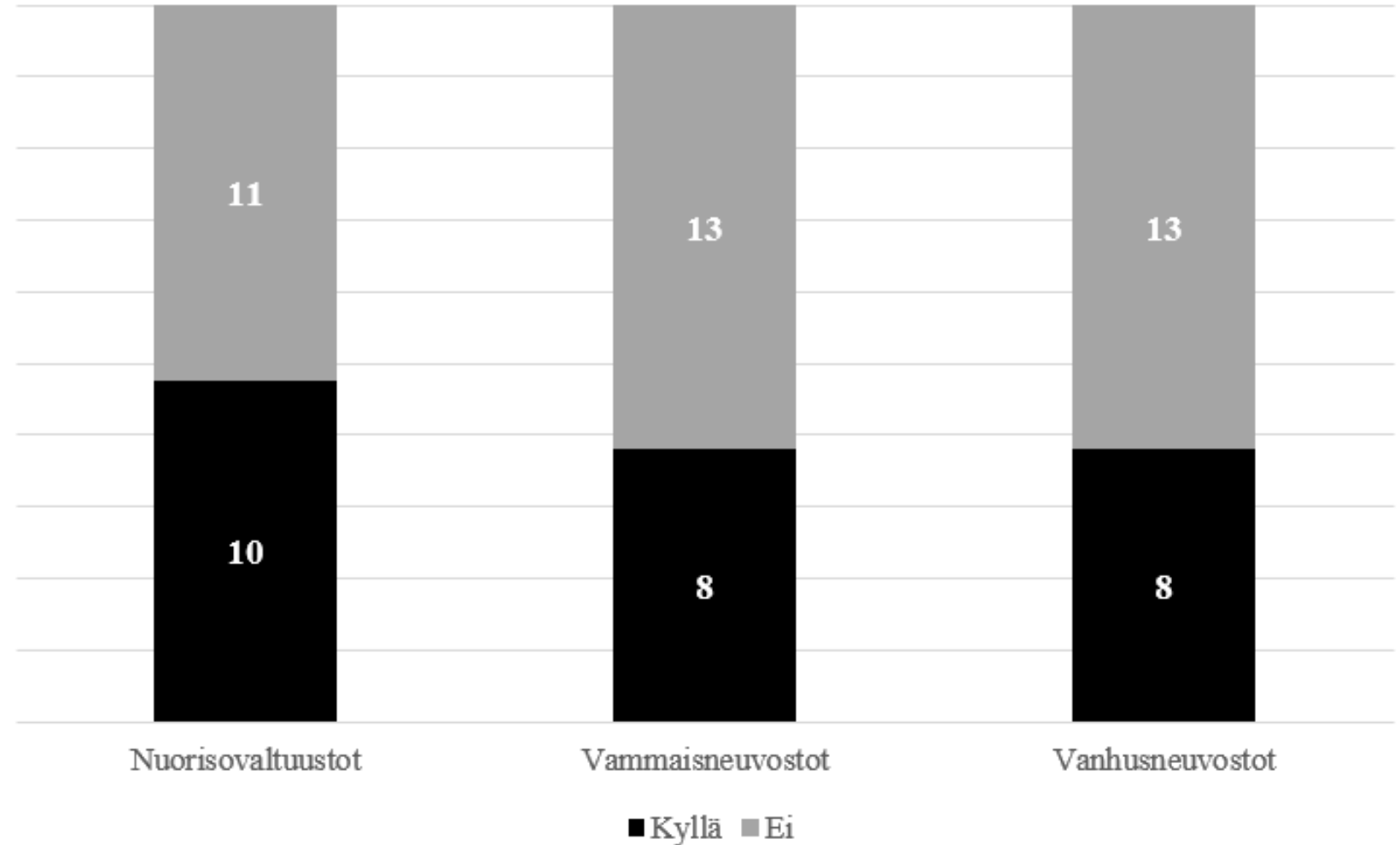
Kuvio 2: Vaikuttamistoimielimien keskiarvokoko (Y-akseli) ja hyvinvointialueiden asukasluku (X-akseli). 1=Etelä-Karjala, 2=Etelä-Pohjanmaa, 3=Etelä-Savo, 4=Itä-Uusimaa, 5=Kainuu, 6=Kanta-Häme, 7=Keski-Pohjanmaa, 8=Keski-Suomi, 9=Keski-Uusimaa, 10=Kymenlaakso, 11=Lappi, 12=Länsi-Uusimaa, 13=Pirkanmaa, 14=Pohjanmaa, 15=Pohjois-Karjala, 16=Pohjois-Pohjanmaa, 17=Pohjois-Savo, 18=Päijät-Häme, 19=Satakunta, 20=Vantaa ja Kerava ja 21=Varsinais-Suomi. Hyvinvointialueiden väkiluvut haettu Tilastokeskuksesta (2023).

Vaikuttamistoimielimien jäsenet

Jäsenten valinta:

- 1) Kunnalliset vaikuttamistoimielimet
- 2) Valinta suoraan järjestöistä
- 3) Vapaa haku

- Varajäsenet
- Esittelijöinä ja sihteereinä hallinnon edustajia ja sosiaalityöntekijöitä

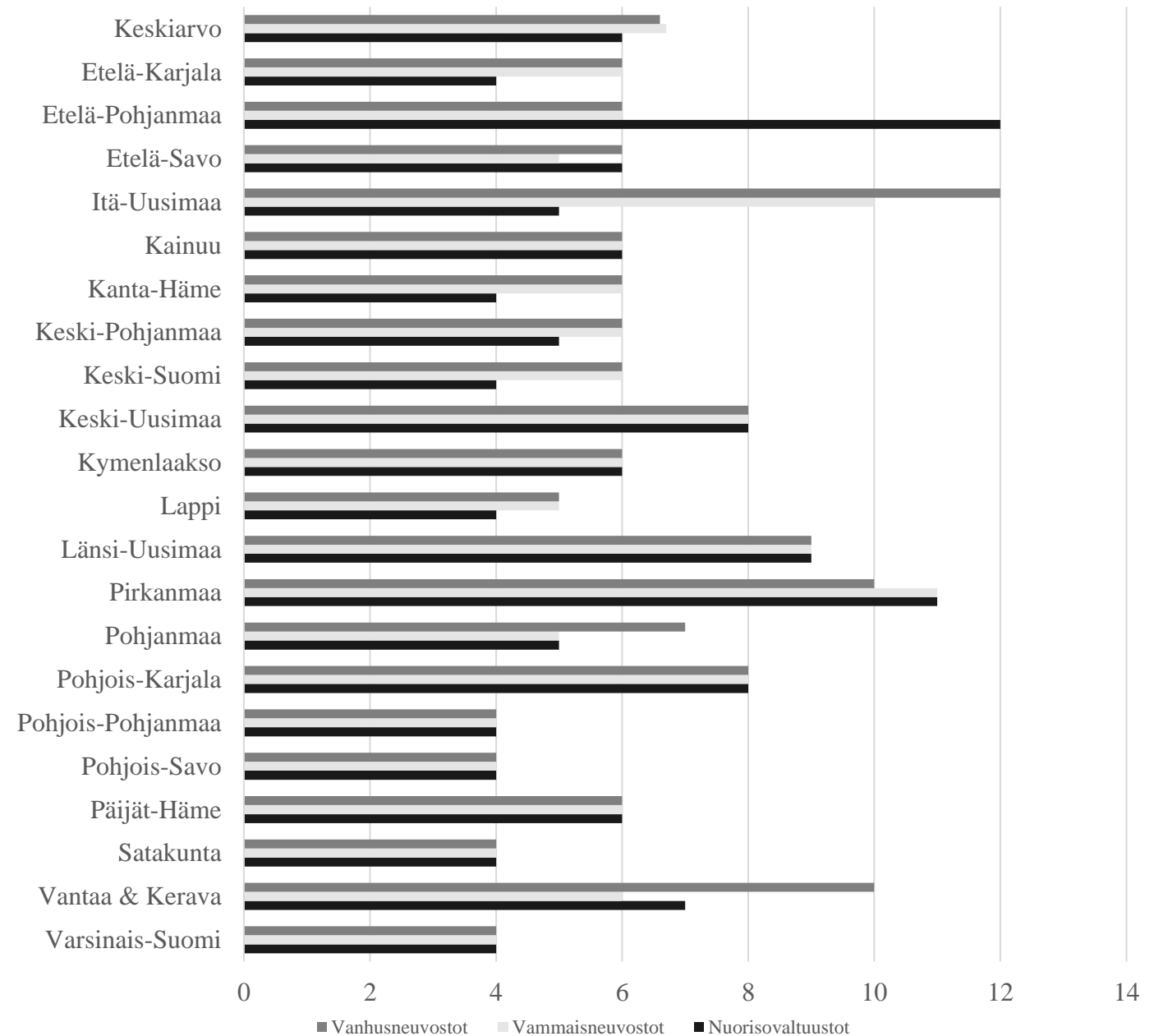


Kuvio 3: Vaihtelee ko hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimen edustajien määrä kunnittain?

Vaikuttamistoimielinten vuotuiset kokoontumiskerrat

- Hyvinvointialueiden sisäisesti kokoontumismäärät vaihtelevat noin puolissa alueista (11/21)
- Eniten kokoonnutaan Pirkanmaalla

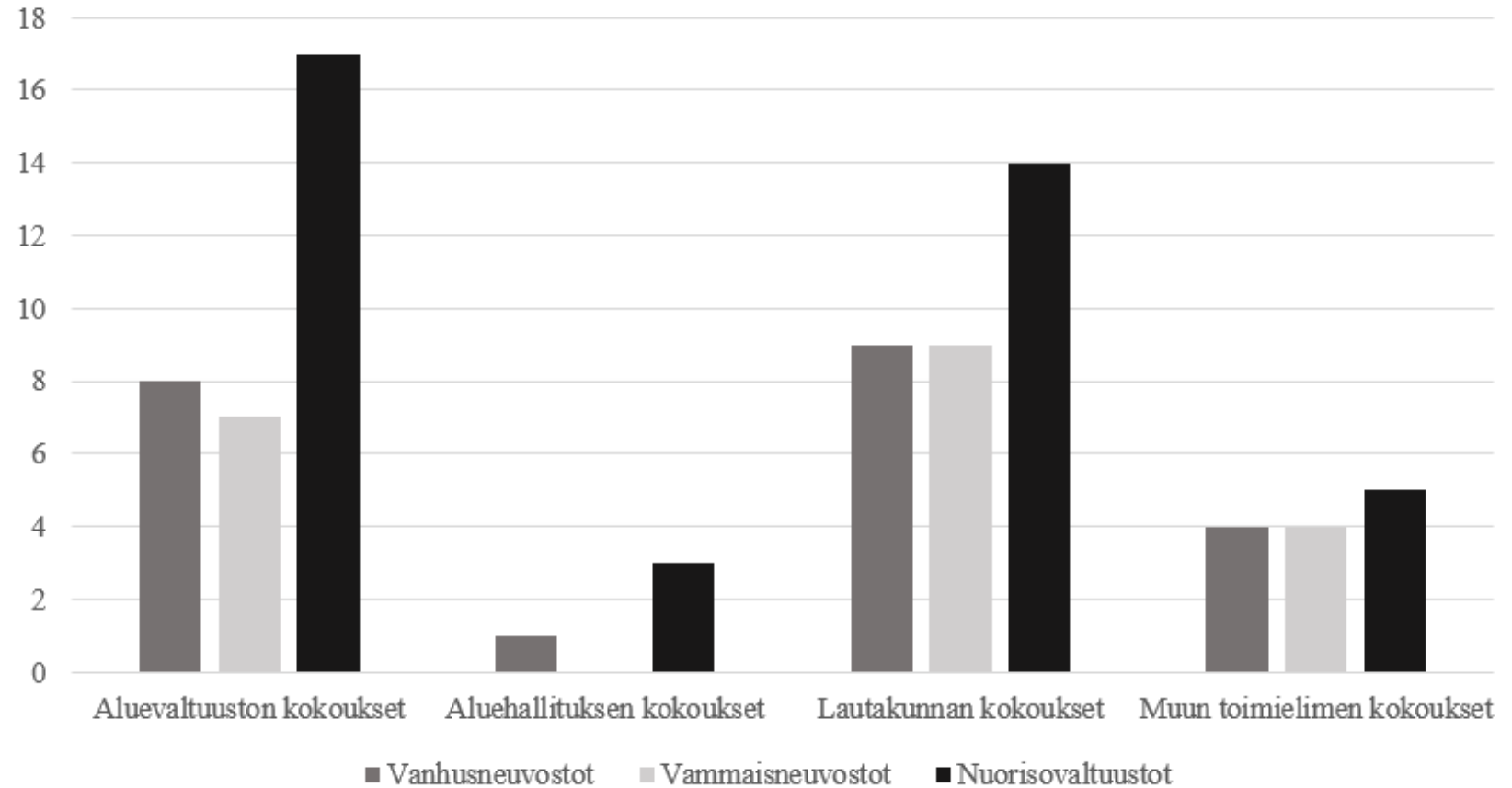
	Nuorisovaltuustot	Vammaisneuvostot	Vanhusneuvostot
Kokoontumis määrien keskiarvo	6	6,7	6,6
Eniten kokoontu- misiä	12	10	12
Vähiten kokoontu- misiä	4	4	4
Moodi	4 (7 kpl)	6 (9 kpl)	6 (8 kpl)



Kuvio 4: Vaikuttamistoimielinten vuosittaiset kokoontumiskerrat hyvinvointialueiden antamien vastausten ylärajojen mukaan

Vaikuttamistoimielinten puhe- ja läsnäolo-oikeudet

- Nuorisovaltuustoilla kaikista eniten puhe- ja läsnäolo-oikeuksia
- Tyypillisiä vaikuttamistoimielimille mahdollistettuja lautakuntia: kehittämis-, palvelu-, osallisuus-, kansalliskieli- turvallisuuslautakunnat
- Hyvinvointialueiden sisäisesti suuret erot: Esim. Keski-Pohjanmaan nuorisovaltuustolla oikeudet aluevaltuustossa, hyvinvointi- ja tulevaisuuslautakunnassa, kansalliskielilautakunnassa ja alueneuvottelukunnassa siinä missä vammaisneuvostolla ei mitään vastaavista
- Jotkin hyvinvointialueet ilmaisevat hakevansa muutosta tilanteeseen (Esim. Kymenlaakso)

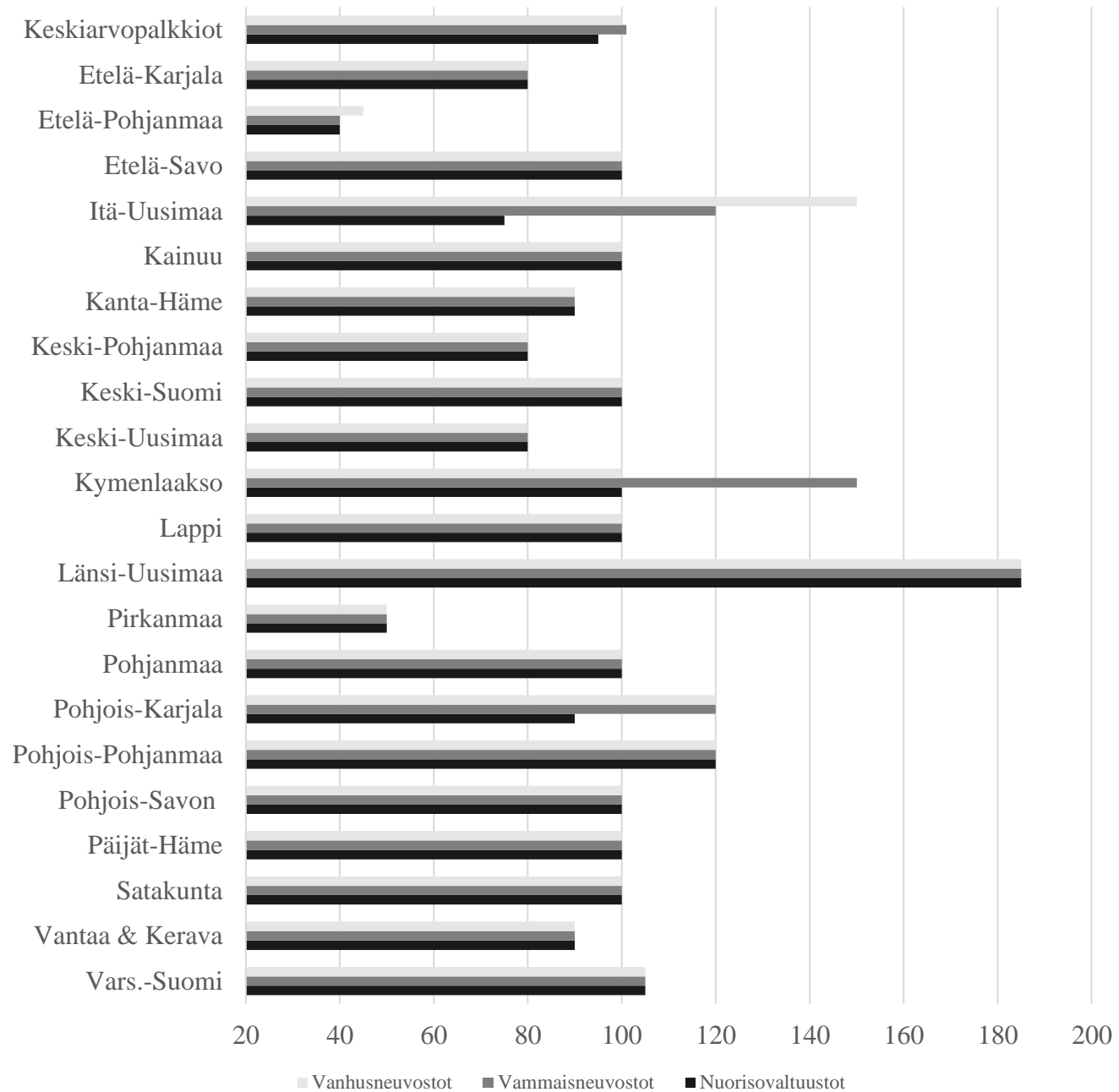


Kuvio 5: Vaikuttamistoimielinten läsnäolo- ja puheoikeudet aluevaltuuston, aluehallituksen, lautakunnan ja muiden toimielinten kokouksissa.

Vaikuttamistoimielinten palkkiot

- Puheenjohtajien palkkiot useimmiten +50 %
- Yli 3 h kokoukset joissain tapauksissa +50 %
- Etelä-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla pienimmät palkkiot, suurimmat Länsi-Uudellamaalla
- Nostona Pohjois-Karjalan nuorisovaltuusto

	Nuoriso- valtuustot	Vammais- neuvostot	Vanhusneuvostot
Keskiarvo	95 €	101 €	100 €
Isoin palkkio	185 €	185 €	185 €
Pienin palkkio	40 €	40 €	45 €
Moodi	100 € (9 kpl)	100 € (8 kpl)	100 € (9 kpl)



Johtopäätökset

- Vaikuttamistoimielinten **institutionaalisissa toimintaedellytyksissä** on suuria eroja sekä alueiden välillä että niiden sisäisesti
- Yhteneväisyydet Henrikssonin ja Huttusen (2022) kuntien vaikuttamistoimielimiä koskevaan tutkimukseen ymmärrettävät, sillä hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten perustoimintalogiikka ”periytynyt” kunnallisista vaikuttamistoimielimistä
- Koot ja kokoontumismäärät: Rajoittavatko neuvoston suuri koko ja vähäiset kokoontumiskerrat keskustelua?
- Puhe- ja läsnäolo-oikeudet: Nuorisovaltuustoilla eniten vaikutusvaltaa
- Palkkiot: Hyvinvointialueiden sisällä ei paljon eroja, mutta hyvinvointialueiden välillä valtavasti eroja. Heijastaako palkkio arvostusta vaikuttamistoimielimiä kohtaan?
- Kysyimme hyvinvointialueilta myös määrärahoista, mutta emme saaneet niistä vertailukelpoista dataa, sillä määrärahoihin on sisällytetty niin erilaisia asioita (Kokouspalkkiot, yhteiset määrärahat, tapahtumamäärärahat...)
- Hyvinvointialueiden vaikuttamistoimielinten käytänteet ovat vasta muotoutumassa → Apua kootuista tiedoistamme?

